

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קסז

אמר אביי: אדם שצריך לכתוב את חתימת ידו על קלף ולהשליכו לתוך בית דין כדי שבית דין יכירו את חתימתו (- כמובא במס' כתובות דף כא. וראה כאן ברשב"ם), לא יחתום בסוף הקלף למטה, אלא יחתום בראש הקלף למעלה, שמא ימצא את הקלף אדם רע ויכתוב למעלה 'אני החתום לווייתי כך וכך כסף מפלוני', והדין הוא שאדם התובע את חבירו ממון ומוציא שטר עם חתימת ידו של הנתבע שכתוב בו שהנתבע חייב לו ממון, הרי הוא חייב לו, והתובע יכול לגבות זאת מנכסים בני חורין, ולכן לא יחתום למטה שלא יבוא לידי הפסד.

ההוא בזבינא: מעשה במוכס יהודי שבא לפני אביי ואמר לו 'תראה לי את חתימת ידך על שטר ריק, ואני אשמור אותו אצלי כדי שאם יבואו התלמידי חכמים לעבור את המכס, הם יראו לי את חתימת ידך ואני אשווה את החתימה לחתימה שבשטר שבידי, ואני אעביר אותם ללא תשלום'. חתם לו אביי בראש השטר למעלה, והמוכס משך את השטר כדי שאביי יחתום למטה, ובכך יוכל לכתוב למעלה שאביי חייב לו כסף. אמר לו אביי - 'כבר הקדימוך חכמים שאמרו שצריך לחתום בראש הקלף'.

*

אמר אביי, מתלת ועד עשר: הכותב סכום כסף בשטר, אם לווה משלוש ועד עשר, לא יכתוב את הסכום בסוף שורה, כיון שהמלווה יוכל לזייף ולהוסיף לאחר המילה 'שלוש' את האותיות 'ים' ובכך יהפוך את הסכום לשלושים, וכן 'ארבע' לארבעים, וכן עד עשר. אבל אם כותב 'אחד עשר' אין לחשוש, כיון שהוא צריך לזייף ולכתוב 'אחד ועשרים', וכשהוא יוסיף את האות 'ו' בין המילה 'אחד' ל'עשר' היא תהיה דחוקה בין המילים והדבר יהיה ניכר.

ואי איתרמי ליה: ואם הזדמן לו שהסכום נכתב בסוף השורה, יחזור על הסכום שנים ושלוש פעמים ובכך אי אפשר שלא יזדמן לו שלפחות פעם אחת הסכום יופיע באמצע השורה, שאז אפילו אם המלווה יזייף למעלה ויכתוב סכום אחר, הרי הולכים אחר התחתון.

*

הוא זהו כתיב ביה תילתא בפרדיסא: מעשה בשטר שהיה כתוב בו 'מכרת' לפלוני בגינה שיש לי תילתא בפרדיסא' (= 'מכרתי לפלוני שליש מהפרדס שיש לי בתוך הגינה'), הלך הלוקח ומחק חלק מהאות 'ב' של המילה 'בפרדיסא', והיה נראה שכתוב 'ופרדיסא', ובכך היה משמע מהשטר שהוא מכר לו שליש מהגינה, ואת כל הפרדס, וטען הקונה למוכר 'מכרת לי שליש מהגינה וגם את כל הפרדס, והנה השטר'.

אתא לקמיה דאביי: הלך לשאול את אביי, אמר אביי ללוקח - 'מדוע יש רווח בין האות 'ו' למילה 'פרדיסא'? (= בגלל שהוא מחק חלק מהאות 'ב' והשאיר רק את החלק הימני שלה, היה נראה רווח גדול מידי בין האות 'ו' ל'פרדיסא'), כפת אביי את הלוקח על העמוד כדי להלקותו, והודה הלוקח שהוא זייף את השטר.

*

הוא זהו כתב ביה מנת ראובן ושמעון אחי: מעשה בשטר שהיה כתוב בו 'פלוני קנה את חלקם של ראובן ושמעון אחי (= האחים) בקרקע פלונית'. לראובן ושמעון הנ"ל היה אח ששמו 'אחי', הלך הלוקח והוסיף בשטר את האות 'ו' לפני המילה 'אחי', ובכך היה משמע מהשטר שהוא קנה את חלקם של ראובן ושמעון ואחי, וטען שקנה את חלקם שלוש האחים.

אתא לקמיה דאביי: הלך לשאול את אביי, אמר אביי ללוקח - מדוע האות 'ו' הכתובה לפני 'אחי' היא דחוקה וכתובה בצפיפות? (= בגלל שהוא הוסיף את האות 'ו' הוא היה צריך לדחוק אותה בין המילים), כפת אביי את הלוקח על העמוד כדי להלקותו, והודה הלוקח שהוא זייף את השטר.

*

הוא שטרא זהו חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא: מעשה בשטר שהיו חתומים בו רבא ורב אחא בר אדא כעדים, והחתימות היו מזוייפות. בא המזייף עם השטר לפני רבא, ואמר לו רבא - 'אכן זוהי חתימת ידי, אבל לא יתכן שאני חתמתי, כיון שמעולם לא חתמתי לפני רב אחא בר אדא, אלא תמיד כיבדתי אותו ונתתי לו לחתום לפני'. כפת רבא את הזייפן על העמוד כדי להלקותו, והודה שהוא זייף את החתימות.

א"ל בשלמא: אמר רבא לזיין - 'אמנם אני מבין שהצלחת לזיין את חתימתי, אבל איך הצלחת לזיין את חתימתו של רב אחא בר אדא שידי רועדות?' (= קשה לזיין כתב כזה).

אמר אנחי ידאי אמצרא: ענה לו הזיין - 'הנחתי את ידי על החבל הקשור משפת הנהר אל שפתו השניה, והעוברים על הגשר נשענים על החבל והוא נע ונד כל הזמן, וחתמתי כשידי אוחזות בחבל'.

ואמרי לה: ויש אומרים שהוא חתם כשהוא עמד על הכלי שבו שואבים את המים מהבור, וכל גופו נע ונד וידי רועדות.

משנה: כותבין גט לאיש: מותר לכתוב גט לבעל על שמו ושם אשתו ולהחתיים עדים, למרות שאשתו לא באה איתו ביחד לבית דין. כי הבעל רוצה שיהיה לו גט מוכן כשירצה לגרשה. ואין כאן בעיה שהאשה לא הגיעה איתו, כי הרי הבעל יכול לגרש את אשתו בעל כרחו.

והשובר לאשה: וכותבים לאשה 'שובר' = שטר שקבלה את כתובתה מבעלה חתום בעדים, למרות שבעלה לא הגיע איתה. משום שהיא מכינה את 'השובר' למסור לבעלה כשתקבל את הכתובה. ואפילו שעדיין לא קיבלה את כתובתה, זו בעיה שלה ועליה להיזהר לשמור על השובר שלא יגיע לידי בעלה. אבל בעלה מרוצה מכתובת השובר.

ובלבד שיהא מכירן: וכל זה בתנאי שבית דין מכירים את האיש ואת האשה שבאים לבית דין. כי אחרת יש לחשוש לרמאות כפי שיתבאר בגמרא.

והבעל נותן שכר: הבעל משלם את שכר הסופר הכותב את הגט ואת השובר. הסיבה שאת הגט הוא משלם, כפי שלומדים מהפסוק ויתבאר בגמרא. ואת הסיבה שאת השובר הוא משלם כי זה לטובתו לקבל את השובר וכך לא תוכל אשתו לגבות את כתובתה פעם נוספת.

כותבין שטר ללוה: אדם שבא לבית דין ומבקש לכתוב שטר חתום בעדים שהוא לווה כסף מפלוני, כדי שכשירצה לקחת את ההלוואה יהיה לו כבר שטר מוכן, והמלוה לא בא איתו. כותבים לו את השטר. כי אין כאן שום חוב לפלוני ('המלוה'), אלא בעל השטר צריך להיזהר שהשטר לא יגיע לידי פלוני לפני שהוא יקבל את הכסף, כדי שהוא לא יגבה ממנו את הכסף שלא כדין.

והלוה נותן שכר: את שכר הסופר. כי רק הוא נהנה מההלוואה.

כותבין שטר למוכר: שהוא מכר חפץ לפלוני כדי שיהיה מוכן בידו כשימכור לו. כי רק המוכר מפסיד מהשטר הזה ולא הלוקח. והקונה משלם את שכר הסופר.

אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין: שטר אירוסין = שטר ההתחייבות שמתחייבים הורי החתן והורי הכלה לתת לחתונה. שטר נישואין = כתובה. אין כותבים אותם אלא מדעת אבי החתן ואבי הכלה ביחד. והחתן משלם את שכר הסופר.

אין כותבין שטר אריסות וקבלנות: אריסות = הפועל מתחלק ברווחים עם בעל השדה למחצה לשליש ולרביעי. קבלנות = הפועל שוכר את השדה במספר סאים לשנה, שאותם משלם מהיכול שתצמיח השדה.

אין כותבין שטרי בירוין: יתבאר בגמרא.

וכל מעשה ב"ד: = 'שטר אדרכתא' (= רדיפה). דהיינו אם בית דין לא מוצאים נכסים השייכים ללווה, הם כותבים למלוה שטר שירדוף ויחפש אחר נכסיו של הלווה, ואם ימצא נכס כזה הוא יגבה אותו עבור החוב.

לא כותבים את השטר הזה בלי ליידע את הלווה, כדי שתהיה לו הזדמנות אחרונה לשלם את החוב.

רשב"ג אומר: כותבים שני שטרות אחד מקבל הלווה ואחד המלווה. ובגמרא תתבאר המחלוקת בין ת"ק לרשב"ג.

גמרא: שאלה: מאי 'ובלבד שיהא מכירן'? מה הכוונה בדברי המשנה הללו? תשובה: **אמר רב יהודה אמר רב וכו':** צריך להכיר את האיש הבא לבקש גט. כי אם לא מכירים אותו, יש חשש שהוא מתחזה לאיש אחר כדי לתת את הגט לאשתו, והיא תוציא את הכתובה מבעלה בטענה שהיא התגרשה ממנו.

וכן צריך להכיר את שם האשה הבאה לבקש שובר. כי אם לא מכירים אותה, יש חשש שהיא מתחזה לאשה אחרת כדי לתת את השובר לבעלה של האשה ההיא, והוא יפטר מלתת כתובה לאשתו.

יתיב רב ספרא: ישבו רב ספרא וכו' וישב אביי איתם, והם התקשו בשאלה הבאה. רב יהודה בשם רב אמר שצריך להכיר את שם האיש המבקש גט שזה הוא בעצמו ולא מתחזה. משמע שדוקא אותו צריך להכיר אבל אין צורך להכיר את אשתו. וכן באשה שמבקשת שובר אין צורך להכיר את בעלה. אך קשה -

וּלְיַחֲשׁוּ דְלִמָּא כְּתִב גִּיטָא וְכוּ': יש לחשוש שמא האיש הזה הוא מתחזה לאיש אחר שיש להם אותו שם, אבל שם נשותיהם שונה. ומכיון שבית דין לא מכירים את אשתו של המבקש, הם יכתבו לו גט על שם האשה שהוא מציג, ולאחר מכן הוא ילך לאשה והיא ויתן לה את הגט כאילו בעלה גירש אותה.

וכן נחשוש בשובר שמא האשה הזו שמה זהה לשם האשה הכתובה בשובר, אבל שם בעלה של האשה הזו שונה משם בעלה של המבקשת. והיא תקבל את השובר ותביא אותו לבעל של האשה ההיא, כאילו האשה ההיא הביאה לו אותו.

אמר להו אביי: אביי תירץ להם את הקושיא. אכן יש להכיר גם את האיש וגם את האישה לפני שכותבים גט או שובר.

וּלְיַחֲשׁוּ לְשַׁנֵּי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן: הם המשיכו להתקשות. עדיין יש לחשוש שבאמת שם האיש ושם האשה אמיתיים, אבל יש באותה העיר עוד זוג באותו שם, ואם כן האיש המבקש את הגט מתחזה לזוג השני. והוא יתן את הגט לאשתו של 'יוסף בן שמעון' השני, והיא תלך ותתחתן באיסור!

אמר להו רב אחא בר הונא: תירץ להם רב אחא בר הונא שאם יש שני זוגות של 'יוסף בן שמעון' (ו'שרה בת רבקה') בעיר אחת, לא מגרשים אותם אלא כששני הזוגות נמצאים זה בפני זה, ואז מוודאים מי הזוג שמתגרש.

וּלְיַחֲשׁוּ דְלִמָּא אֲזִיל: הם המשיכו להתקשות. עדיין יש לחשוש שמא האיש שבא לבקש גט הגיע מעיר אחרת, והוא קורא לעצמו בשם 'יוסף בן שמעון' למרות שאין זה שמו האמיתי. ומכיון שאנו מכירים אותו בשם הזה, נכתוב לו גט, והוא ילך לעיר השניה ויתן את הגט לאשתו של 'יוסף בן שמעון' האמיתי.

אמר להו רב הונא בר חנינא: תירץ להם רב הונא בר חנינא שאדם שמגיע לעיר וכולם קוראים לו בשמו שלוש יום, לא חוששים שהוא מתחזה. כי הוא היה מיוחד להתחזות במשך זמן רב כל כך מחשש שהדבר יתגלה.

שאלה: לא איתחזק מאי? מה הדין אם עדיין לא עברו שלוש יום?

תשובה: **אמר אביי דקרו ליה ועני:** קוראים לו פתאום בשמו ובדקים אם הוא עונה. כי אם זה לא היה שמו האמיתי הוא לא היה עונה מיידית.

רב זביד אמר רמאה ברמאותיה זהיר: אין זה בדיקה טובה, כי אדם רמאי נזהר ברמאותו והוא יודע לענות מיידית. ולכן אין תקנה אחרת אלא להמתין שלוש יום.

ההוא תברא: מעשה ב'שובר' שהיה חתום עליו רב ירמיה בר אבא עם עדים נוספים. לאחר זמן באה האשה הכתובה ב'שובר' לרב ירמיה ובקשה לגבות את כתובתה, ואמרה לו - האשה ההיא שקבלה את השובר לא היתה אני, אלא אשה אחרת שיש לנו אותו שם, כי אני לא קבלתי את כתובתי. אמר לה רב ירמיה - גם אני אמרתי לעדים שחתמו איתי על השובר שזו לא את האשה שעליה חתמנו בעבר, אבל הם אמרו לי שזו כן את אך לא זיהתי אותך בגלל שהזדקנת והקול שלך נעשה עבה.

אמר אביי: אמר על כך אביי - אפילו שיש דין שעד 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד', דהיינו הוא לא יכול לחזור בו מהעדות שאמר בתחילה. ואם כן רב ירמיה אמר בתחילה שזו לא אותה האשה, ואם כן לכאורה הוא לא יכול לחזור בו ולומר שזו כן היא. אמנם 'צורבא מרבנן' כמו רב ירמיה אין דרכו לדקדק ולהכיר נשים, ולכן כשהוא אמר לבסוף שזו כן היא, אנו סומכים עליו שהוא דקדק והבחין שזו באמת אותה אשה רק שהשתנה לה הקול.

ההוא תברא: מעשה בשובר שהיה חתום עליו רב ירמיה בר אבא, באה האשה ואמרה לו - זו לא אני האשה. אמר לה רב ירמיה - באמת זו את. אמר על כך אביי אע"ג וכו'. כנ"ל.

אמר אביי האי צורבא מרבנן דאזיל: תלמיד חכם שהולך לקדש אשה לעצמו, שיקח איתו עם הארץ כדי שיראה את האשה. כי יש לחשוש שיחליפו לו את האשה לאחר מכן והוא לא ישים לב, אבל עם הארץ מסתכל ומכיר בנשים.